

הלכות תפלין סימן לב

(ל) וכן נוהגין. ועין לעיל סימן יא עיף ב: **י' י' ששמינין הנקבים במרצע * כעין אותיות, אף על פי שנקל לאינו יהודי * לזנה אין חוששין, * משום דמרתת האינדי יהודי פן יפיר וישאל (לא) בטביעות (ד) עין: י' לא עור שעבדו שלא לשמו אם יש מקור לחזר לעבדו לשמו, * יתבאר בטור יורה דעה (טו) סימן רעא: **יב * ה' יהיה הקלף מעור בהמה וניה ועוף (טו) [טו] * הטהורים, * אפלו מנבלה וטרפה שלמה, אכל לא מעור בהמה וניה ועוף השמאים, דכתיב "למען תהיה * תורת ה' בפיך", ממין המתר לפיך. ולא מעור דג אפלו הוא טהור, משום דנפיש זתמה: יג * יהיה הקלף שלם, שלא יהא בו נקבים שאין הדיו עובר עליו, * הדנינו שלא תהא * האות נראית בו חלוקה (ח) [ח] (לב) לשמים: יד * הסופרים הגויים****

ג הסת מנהיג
החלוקת
ד תרוב ששמינו שם
השור ביהודה דעה שם
כשה השוכה לזאן
מכשיר לא שבת קח
ז שם וזלזל קב
ח ה"ר
אבן עזר
כספרי לו ח שם

באר היטב

בסוף העבוד מהני, אבל אינו מועיל אם סיעו להשחיר הרצועות. ובידעבד אפלו לא סיעו כלל בשר, ועל פלפנים צריך שיאמר לעובד מוכבים לתן לחוף הסיד לשמה, ועין בארעשק סי' י' ובהרמ"ע סי' עז: (ד) עין. כתב הג"מ אם נתנו מתחלה בעבוד לשם קדשה יוכל להניח העובד מוכבים להוציא ולתקנו וא"צ לסייעו עוד, עין מ"א: (טו) סימן רעא. דכולין לחזר ולתקנו, ע"ש ס"ק א' משי"ש: (טו) הטהורים. בתוספות דפ"ק יז כתבו בשם הירושלמי דאפלו שאר ספרים שיש בהם שמות אסור לכתב על עור בהמה טמאה, מ"א. בתשובת הרמ"ע סימן לו כתב דיש מעלות: דישל שליל מצד

שערי תשובה

מנהיג למזונה ולא לסי"ח, ואם עבד למזונה לא מהני אלא למזונה לבר וכמיש הכ"י סי' לב ע"ש: [טז] הטהורים. עבד"ט. וכתב בכבוד"שור בשבת דף קח, מנין שאין מותרין תפלין כ"ו, והוא עפ"י מה שבארנו בשאלה אסת אם מותר לכתב תפלין ע"ג עור בהמה טהורה שעבדה ונעשית ע"ז, ונעלמו לפי מ"ש כאן דכעין מן הפתח (נר"ל שכתשוכה שם הוכיח דפתח בפיך ממש כעין, ודלא כמ"ש התוספות דקאי על הפין. וספר השוכותי נעלמו מן העין ונחבל על דאברין), אלא אפלו לפרוש התוס' דהכנת על הפין המתר מ"מ יש לאסר דע"ז אתקף למת כ"ו עין שם: [יז] לשמים. עבד"ט. ועין בתשובת הגאון בעל אבן העזר הנדפס בבליין המג"א. ועין בפרי"ח ב"ח אפרים חלק א"ח סי' ג משי"ש:

התפסח, ושל חיה יותר משל בהמה, ובהמה שחוקט צריך משל חיה נבלה ע"ש וכ"כ בשכנה"ג ובכ"ח. אי בהמה טמאה שגולדה משהורה אם עורותיה קשה לתורם, או עור בהמה טהורה שגולדה משהורה אי כהן א"כ, עין פתח"ש סימן ב' שהאר"ק והעלה למחמיר. עור של בהמה רובעת ונכפעת אסור לכתב תור"מ, ד"א לחיה סימן לה ע"ש: (פ) לשמים. ר"ל דבשעת המתיבה נספס שהדיו עובר עליו ואין הנקב נגזש בקלמוס, אר"ע לפי שגראה נקב דק

משנה ברורה

לעשות לשמה עבד: (ל) וכן נוהגין. והמנהג לפי דברי אחרונים לכתחלה צריך להיות כף: עישים הישראל בעצמו העורות לתוף הסיד לשמה, ויאמר לעבדו שכל שאר מלאכת העבוד שישעשה הוא ישעשה גם כן לשמה, ויכול העבדו אחר-כך להוציא בעצמו ולתקנו ואין צריך עוד לעמוד על גבו ולסייעו עוד. ואם נתן הישראל העורות בעצמו לתוף הסיד לשמה ולא אמר כלום להעבדו, כתב הפריימגריס דצריך עיין בזה (כי לפי דברי הבית יוסף ביהודה דעה בסימן רעא כשר אפלו לדברי הרמב"ם, והב"ח אוסר). אכן לפי דברי הנודע ביהודה בסימן קעה, עין שם, ובאורי הגאון מהר"מ בנעט על הפדרכי סוף הלכות ספר-תורה, יש להקל בדיעבד⁵⁶. ואם סיעו הישראל להעבדו קצת בסוף ובזה גמר מלאכת העבוד, ולא אמר לעבדו כלל שישעשה לשמה, (לו) זה גוראי לא מהני, דמסייע אין בו ממש. והני מלי שנה גמר העבוד לא עשה בעצמו רק בסייע עם העבדו, אבל אם גמר הישראל בעצמו בלא סיעו העבדו, כגון שהוציא הישראל העורות מן הסיד קדם שנגמר עבודו וזוור והניחם בתוף הסיד לשמה, ה"ט ביהודה דעה והגאון מהר"מ הנ"ל מקלוק בזה, ואין למחות ביד הנוהג להקל בדרכיהו, וכמו שבררנו בבאר הלכה: **י' (לא) בטביעות עין. שנתן בסמינין, או שאלו הנקבים נעשו יותר מחדש משלו. ויש אומרים (לו) שיתבא בראש פגנים במקום שאין דרך לעבד הראש וישאר הכתב עד אחר העבוד, ולא יספן במרצע מחמת חשש זיוף, ובידעבד יש להקל בהשלתן ערוה: יג (לב) לשמים.**

באר הלכה

הסיד, והבי על-פרתך טגרי גרע, דבהתננת הסיד אפלו לא היה בעבוד ראשון שום אמירה לעבדים מהני, כמו שגראה מדברי השור ביהודה דעה שם, וכאן צריך ע"כ אמירה לעבדים, דמסייע לבר אין בו ממש: אלא על-פרתך דכוננת ה"טו כמה שכתב במסיעו, אין רוצה לומר שישעשה איזה מעשה בסייע העבדו, דמסייע זו גוראי אין בו ממש, אלא רוצה לומר שישעשה גם הוא איזה מעשה עבוד כלי העבדו, וסכת ה"טו לומר דזה גוראי חייב התקנה מעלימת לקדשה. כיון דכלא גמר הישראל לא היה צדון העור מעבד, ועד כאן לא החמירו התוספות אלא תקנון הקלף ושרטוטו זה לא חייב התקנה לקדשה, כיון דכבר נגמר מלאכת העבוד, אבל כזה שנושה בעבוד מעשה גמורה, דכלא עשיתו לא היה העור נגמר בעבודו, מהני, ועל זה הביא ראיה מהתורה דק (שהוא קלף כדאימא בטור), פרש"ש, דהלא לענין שבת גוראי אין עבוד אסור עבוד, וכמו שפאר בהלכות שבת לענין שאר מלאכות, וכאן מהני, אלא על-פרתך דכאן לא כעין רק שישעשה מעשה שיהא זכריה שיהא התקנה מעלימת לקדשה, א"כ כ"ש כשנושה הגמר בעבוד עצמו, וזה גוראי מקרי עבוד אף לענין שבת ויחמו שוכות בשבת דף עו, דפרקי "הינו מולח מינו מעבד", אלא אף דלא עשה כי אם מליחה בעלמא שעדן שם עור עליו ולא קלף, כדאימא בשבת דף עט, חזק משום עבוד, א"כ כ"ש כשנושה שפין לבר, ובהו גמור עליו מלאכת העבוד להקריא על-דינה קלף ולא דפתרא, וחז"ל, כל שפן דמקרי עבוד לענין לשמה, וא"כ אין אנו צריכין לומר יזכיר סופו על מחלתו, דכסופו לבר די' ומומילא אין אנו צריכין גם כן לומר שיענה העבדים במחלתו לעשות לשמה, ובהו יסר כל הקשיות מדברי הרב טורי והב. הוצא מדרכיו, דשני עניני סיעו יש: אם עשה פעלה בשקפות העבדים ואפלו במחלתו, כזה ודאי לא מהני רק באפן שפאמר לעבדו שם לתוף הסיד לשמה, ואפלו זה לא מהני רק להרא"ש, ובהו מרי השלתן צריך שכתב "וסיעו קצת בעבודה", אבל ודאי אם עשה פעלה בעצמו במלאכת העבוד, אף שתחלת העבוד עשה העבדו, כיון דכלא הישראל לא היה נגמר, כביאז לה להשי"ו דמהני אף לא אמר להעבדים במחלתו שישעשה לשמה. וגם הרמב"ם והתוספות דסבירא להו דהאמירה להעבדו לא

מעלה פלג יודי כזה לדברי השו"י ומהני. אמר רבך מציאתי בעוה"ל להגאון מהר"מ בנעט בבאורי על הפדרכי סוף הלכות ספר-תורה ד"ה או יסיע, שמוכח בהדיא מדבריו שם שהוא סורב א"כ ב"כ כמו שכתבנו, שפאלו לא שפאלו לענין לשמה מהני. כיון דנעשה הישראל פעלה בעצמו במלאכת העבוד לשמה: * כעין אותיות. כ"ו שלא יחליפם העבדים בעורות אחרים. ודוקא כעין אותיות, אבל נקבים כף לסימן לא מהני [פמ"ג]: * לזיף. שפנייה העור על-גבי עור אחר ונעשה גם כן במרצע כעין אותן האותיות. כתב התפתי"ח ששקל, דצריך להיות מרצה כשמעבד על-ידי עבדו שם אפן הוא מניח מטלימין על הנקבים הנמצאין בהקלף, ואותן טלאים קרוב לזרזא שלא נחבדו לשמה, שנתן מחתיכות עורות שמקצו ונוטל מכל אשר יבוא לזרזא להטיל טלאי, ובקשי נקרים אחר העבוד כי אם נגר השקט: * משום דמרתת. לא הוי הכי לא ש"ך כזה ספקא דרבנן לקלא (כי לשיטתו לשמה הוא דרבנן), דכל שענהו בו העבדים וניל וקרוב לזרזא הוא; ובמקום דלא נתנה בו העבדו על-ידי החליפין, קומא לן ולא חיששן לאחלוףי [פמ"ג]: * יהיה הקלף מעור בהמה וכו'. עוף משבח, ואחריו חיה, ואחריו בהמה, ושלי יתר טוב, שעדן לא יצא לאורי העולם⁵⁷ (אחרונים): * הטהורים. וטהורה שגולדה משמאה, עין בתשובת יד-אליהו סימן ב' שהאר"ק והעלה להחמיר, אבל טמאה שגולדה משהורה מתיר לכתב עליה סת"ם. ועין בתשובת סת"ם הלכות תפלין סימן לו. ועור של אסור הנקב מעור בהמה וכו'. * ואפלו מנבלה וכו'. ואפלו מנבלה על-ידי אחרים, כגון נחודות ועקרות, תוספות שבת ק"ח: * תורת ה". ואפלו שאר ספרים שאינם מג"ף, שיש בהם שמות שאינם נמחקים, אסור לכתב על עור בהמה טמאה. ואם הם כתובים רק בפרק לסימן השם, יש לומר דשרי לכתב, והוא דהין ספרי הש"ס ופוסקים כהיא זנא שרי [פמ"ג]: * האות וכו' חלוקה המתיבה, עין במשנה ברורה סוף פתח"ש ק"שן לב כמה שכתבנו "אם לאחר המתיבה וכו' ודאי אם יש בו צורת אות וכו'". ואם הנקב נעשה לאחר המתיבה הוא רק באמצע עבי האות, אפ"ר דיש לעבד להקל כה"ז אפלו אם אין בו שיעור אות עד המקום ההוא, כיון דלא נשתנה צורת האות

שער הציון

(לו) פריימגריס: (לב) מגן אברהם:

הַלְבוּת תְּפִלִּין סִימָן לַב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לב]

נסתם הנקב בד"ה (59) וכו', ונראה נקב דק כנגד השקמ"ש⁵⁴.

53) ואם הדיו עב מהרגיל מחמת שמעורב בו גומן, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק טו) שהאות אינה כשרה, כיון שהנקב מורגש בהעברת הקולמוס. מאידך, הדעת קדושים (כאן ס"ק ו) והמקדש מעט (ס"ק לה) כתבו שהאות כשרה, מפני שלמעשה נסתם הנקב. אכן, לגבי הדיו שלנו כתב הלשכת הסופר (סי' ז ס"ק ד) שבלאו הכי אינו עבה כל כך כמו הדיו שבזמן הגמרא.

54) ובאופן זה, כתב בבית"ל להלן (סכ"ה ד"ה אות אחת) שכשר אפילו אם הנקב מפסיק את האות לשתיים. ובטעם הדבר כתב המקדש מעט (ס"ק לג) שמאחר שברוך הקריאה הרגילה לא ניכר שיש הפסק, אין זה חשוב הפסק, ואין להתחשב במה שניכר הנקב כנגד השמש. ומדין זה הוכיח בשו"ת דובב מיושרים (ח"א סי' א) שלענין דינים התלויים בראיה אין להתחשב בזכוכית מגדלת כלל, בין לקולא ובין לחומרא, ואין הולכים אלא אחר ראיית עין רגילה. וכן פסק בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' ז אות ח).

[משנ"ב שם]

אָבֵל אֵם לְאַחַר הַתְּיָבָה נֶחֱלַק הָאוֹת לְשֵׁתִים עַל־יְדֵי נֶקֶב, וְרֵאִין אֵם יֵשׁ בּוֹ צוּרַת הָאוֹת עַד מְקוֹם הַנֶּקֶב, כְּשֶׁרֶשׁ⁵⁵.

55) וטעם הדבר הוא, שכל טעם הפסול בניקב הקלף כביש שיעור אות עד מקום הנקב, אינו אלא משום שאין להאות היקף גיול במקום הנקב, ומבואר להלן (ס"ק לד ו-נד) שלא צריך היקף גיול אלא בשעת הכתיבה.

ואות שחסר לה דיו באמצע עובי רגלה [בלא נקב] דיו מקיף את המקום החסר מכל צד, כתב הדעת קדושים כאן שדינו כנקב. מאידך, הגרול הקדש (סוף ס"ק ח) כתב שהאות כשרה, מפני שאין שיעור לעובי האות דיו בקיום שמהצד להכשיר.

[בית"ל ד"ה האות]

דָּגֵם הַט"ו יוֹדָה בְּזֶה לְהַמְיָר⁵⁶, וְלֹא מְיָר הַט"ו רַק אֵם יֵשׁ בּוֹ שִׁיר אוֹת עַד הַמְיָר הַהוּא⁵⁷.

56) שהלבושי שרד ביאר, שמה שהיקל הטי"ו בנקב שנעשה לאחר הכתיבה היינו משום שנקב שבעובי האות קל יותר אפילו מנקב שבתוך חללה, וכל שכן שהוא קל יותר מנקב שמחוץ לאות, וכיון שאפילו נקב שמחוץ לאות כשר כשנעשה לאחר הכתיבה, כל שכן שנקב בעובי האות כשר כשנעשה לאחר הכתיבה. וכיון שכתב הלבושי שרד שנקב בעובי האות קל יותר מנקב שמחוץ לאות, אם כן יש לומר שדברי הטי"ו אינם אלא באופן שאין בנקב חיסרון יותר מנקב שמחוץ לאות, והיינו בנקב שמחוץ לשיעור האות, שבו שייך לומר שהוא קל יותר מנקב שמחוץ לאות, אבל בנקב שבתוך שיעור האות שאינו קל יותר, לא נאמרו דברי הטי"ו.

57) והחזו"א (א"ח סי' ח ס"ק א) כתב שאין לחלק בזה, ואין מועיל מה שיש שיעור אות עד הנקב, שמי"מ נחשב מנומר, ואם סומכים על המאירי שהיקל, ניקב לאחר הכתיבה כשר אף בתוך שיעור האות.

[משנ"ב ס"ק לג]

שְׁהַסְפָּרִים שֶׁלֶּהֶם עוֹשִׂים תְּקוּן אַחֲרָי⁵⁸.

58) ובזמנינו, כתב הקסת הסופר (סי' כ ס"ג) שאין נוהגים בכל זה. ובטעם הדבר כתב המשנת הסופר (שם), שדוקא בזמנם שהיו עושים את הבתים מקלף דק ורך מאד, והיה עובי הפרשיות בולט מבחוץ, אין זה נוי כשנראה מבחוץ בית אחד גדול ועב מחבירו, מה שאין כן בבתים שלנו לא שייך ענין זה.

[משנ"ב ס"ק לד]

לְאַחַר שֶׁנֶּקֶב וְכוּ⁵⁹.

59) מבואר לטעיה טו. איתא בגמרא במנחות (כט, א) "אמר רב יהודה אמר רב, כל אות שאין גיול מוקף לה מארבע רוחותיה פסולה", וכן פסק בשו"ע לעיל (ס"ד). וכתבו התוס' בגיטין (ב, ב ד"ה לא צריכא), שמקור דין זה הוא מדדרשינן בשבת (קג, ב) "וכתבתם, שתהא כתיבה תמה", דהיינו שצריך אות שתהיה מוקפת קלף חלק מסביבה, כדי שתהיה צורתה ניכרת היטב. והבי"ח (תחלת הסימן ד"ה ומ"ש בכתיבה) כתב, שדין זה הוא הלכה למשה מסיני.

וישנם כמה אופנים בדין זה: א. כתב אות בסוף השיטה והאריך את גגה עד סוף הקלף, או שכתבה בשיטה האחרונה והאריך את רגלה עד סוף הקלף, ונמצא שאין האות מוקפת מכל סביבותיה בקלף: ב. ניקב הקלף סמוך לאות או באמצעה: ג. אות הנוגעת בחבירתה, שאף על פי שלא נשתנתה צורתה, מ"מ אין היא מוקפת גיול.

הדובא בגמרא במנחות (שם) "ניקב תוכו של ה"א כשר, ויריבו, אם נשתייר בו כשיעור אות קטנה כשר, ואם לאו פסול". ופירש רש"י שם בלשון ראשון: "ותוכו, רגל שבפנים, ויריבו, רגל הימנית". ולפי זה נמצא, שרגל הפנימית אין לה שיעור, ואפילו לא השתייר בה כמלא אות קטנה כשרה, וכן היא דעת הרא"ש (הלכות ספר תורה סי' טו). ובלשון שני פירש: "ותוכו, הגיול החלק שבתוכו", דהיינו שאפילו ניקב כל חללו כשר, שבתוכו אין צריך להיות מוקף גיול. ולפי פירוש זה, ויריבו היינו הן רגל הפנימית והן רגל הימנית, שבשתייהן צריך מלא אות קטנה, וכן פסק המרדכי. ולפי הירושלמי במגילה (פ"א ה"ט, הובא במרדכי הל' ספר תורה סי' תתקנ) צריך להיות מוקף גיול גם בתוך חלל האות. וכתב החזו"א (א"ח סי' ח ס"ק ד) שאין הלכה מיוחדת של היקף גיול, אלא רק כששהאות אינה מוקפת גיול נפסדת צורתה, ולפיכך יש כמה דרוגות בענין זה, וקבעו חכמים על כל מקרה האם נפסדה בו צורת האות.

[משנ"ב שם]

אָבֵל אֵם לְאַחַר כְּתִיבָה נַעֲשֶׂה נֶקֶב וְכוּ אִינוּ מְקַף גְּיֹל, כְּשֶׁרֶשׁ⁶⁰ וְכוּ, אִין לְכַתֵּב אֶפְלוֹ אֵם הַנֶּקֶב בְּאֲמֵצָה חֶלְלוֹ וְאִין מְמַלֵּא אֶת תּוֹכּוֹ⁶¹.

60) אמנם לקמן (סוף משנת סופרים) הביא את דברי הפמ"ג בכללי מוקף גיול, שדוקא בדיעבד כשר, אבל לכתחילה צריך לתקנו, דהיינו לגרור קצת מעובי האות.

ובטעם הדבר שלאחר הכתיבה הרי זה כשר, כתב הפמ"ג (משנ"ז ס"ק ח) שכיון שדין מוקף גיול נלמד מהפסוק של וכתבתם, וכפי שלומדים שתהיה כתיבה תמה (וכמו שהובא לעיל בשם התוס'), די שיהיה כן בשעת הכתיבה בלבד. אולם לדעת הבי"ח המובא לעיל שדין מוקף גיול הוא מהלכה למשה מסיני, כתב הפמ"ג שאף אם נעשה אינו מוקף גיול לאחר הכתיבה הרי זה פסול, ועיין שם שמתעם זה גופא חלק הפמ"ג על הבי"ח.

61) ולהלן (ס"ק נג) תירץ באופן אחר, שלא נקט השו"ע לשון 'לאחר שנכתב', אלא משום סיפא, בניקב רגל ה"א, שבוה כשר רק בניקב לאחר הכתיבה.

[משנ"ב ס"ק לו]

וְאֵם־כֵּן דִּינוֹ כְּמַבְחוּץ, אֵם הִיָּה הַנֶּקֶב בְּתוֹכוֹ קִדְּם כְּתִיבָה פְּסוּלָה⁶² וְכוּ, יֵשׁ לְגִרָה מַעֲט מִכְּפָנִים מַעֲבִי הֶקֶו שֶׁל הָאוֹת וְיִהְיֶה מְקַף גְּיֹל⁶³.

62) והחזו"א כתב (א"ח סי' ח ס"ק ד), שמלשון השו"ע משמע שפסול אף אם נעשה לאחר הכתיבה.

מד באר הגולה

הלכות תפלין סימן לב

ט מנחות כט פסושי
השני ביהשי
והלכות פסוק א
מחלכות תפלין
י פסוק קמא דמגלה
הלכה ט ב בחלכות
ספרי תורה וכפוש
הא שבבשי
במנחות

עושים שלשה מיני קלפים: העב יותר לכתב בו פרשת 'שמע' שהיא (יט) [ניס] קטנה, (לג) ותדק ממנו לפרשת 'יהיה אם שמע' שהיא יותר גדולה, ולפרשת 'קדש' ולפרשת 'יהיה כי יבאך' שהם ארכות עושים קלף דק מאד, וכן: ותמלאו הכתים בשנה וזהו נוי לתפלין: טו טאם (לד) לאתח שנתכתב נקב (לה) בתוך הה"א או המ"ם, פשר, אפלו נקב כל תוכו, שהנקב ממלא (לו) כל התלל. *אבל בירושלמי משמע (לו) שגם בפנים צריך שיהיה מקף קלף. (לח) נקב רגל פנימי של ה"א, אפלו לא נשאר ממנו אלא כל-שהוא, כשר להרא"ש. הגה אבל שאר פוסקים (לט) מצריכין כמלא אות

שערי תשובה

[יט] קטנה. עכ"מ. וכבר"ט. כתב בשם יד"אהרן שיש ט"ס בשי" וכו': וזהו סמנו פרשה וזהו כי יבאך שהיא יותר גדולה, ולפי מרש ולפי וזהה אם שמע שהם ארכות עושים קלף דק מאד ע"ש. ובהלכות קטנות ט"ו וטנ כתב דאין צריך להניח ע"ש ודבריו דחוקים, וגם כי מ"ש דחוק לחזן פשיטא שהו מקלל הני ביומר, וכן וצ"ע להשוות הכתים שיהיה נוי לתפלין: וגם מה ענון לקרות לה ארכה בשביל שדחוקה באמצע, לכן ורמ"י פתב שהסופרים שלחם עושים תפון אחו, שכל הקלפים הם שרים בארץ אחד וזהו שיהיה התוספות י"ט במקפת שבת פרק ח משנה ג בדי"ה שהיא שמע ושראל וכו' ע"ש, ד"ל דהתנא אתא לאשמעין דלענין שבת אין צריך שיהיה הקלף עב או עם הגליון כמו בתפלין, רק השעור הוא כתי לכתב עליו רק פרשת שמע ושראל וכו' ע"ש. וענין בספרי יד"אהרן ובהלכות ט"א סימן יט"ט:

באר היטב

נגד השמש פשר, ב"ח מ"א שכנה"ג ע"ח, אבל השי" פתב דבעין שיהיה שם נקב קטן כ"כ שהיה סותמו ואינו נראה כלל נגד השמש ע"ש. וכ"ז קדם הכתיבה, אבל אם נקב לאתח הכתיבה אפלו נחלק האות לשנים פשר, אלא דבעין תינוק שייכל לקרותו, ב"ח שכנה"ג ע"ח ט"ו. ועין סעף טז ובחשבות משה"יוסף ח"א סימן א ובחשבות תורת חיים ח"ג בקנטרס עוללות הפרס: (יט) קטנה. ורמ"י פתב שהסופרים שלחם עושים תפון אחו, שכל הקלפים הם שרים בארץ אחד וזהו שיהיה התוספות י"ט במקפת שבת פרק ח משנה ג בדי"ה שהיא שמע ושראל וכו' ע"ש, ד"ל דהתנא אתא לאשמעין דלענין שבת אין צריך שיהיה הקלף עב או עם הגליון כמו בתפלין, רק השעור הוא כתי לכתב עליו רק פרשת שמע ושראל וכו' ע"ש. וענין בספרי יד"אהרן ובהלכות ט"א סימן יט"ט:

באר הלכה

על-ידי זה, ומחוייב ר' עקיבא אינר דבורו המתחיל אבל, שנשאר בצריך-עין על השי"ו, נראה שפסקת בנה לתחמיר. ולפי באור הלבושי שרר בהשי"ו נזכר לומר בפשיטות דגם השי"ו יודע בזה להחמיר⁶⁶, ולא מניי השי"ו רק אם יש בו שיור אלוהי עדי מקום ההוא⁶⁷, וראינוהו הוא מסעף טז, ומה שהביא מנחב חובו הוא לאו דווקא, ע"ש, לכן דין זה צריך עיון: * אבל בירושלמי. ענין במשנה ברוכה שכתבנו ודע וכו'. וענין בשי"ו שכתב דין מהרש"ל, דאף בהירושלמי אין פסול כי אם בנקב כל תוכו, ולא אם נקב תוכו מצד אחד סמוך לאות. וענין בפרי מגדים וברד"ק החיים דזה לא קאי רק לתרוץ א' של הבית-יוסף⁶⁸, ע"ש, אבל לתרוץ שני שלו שפסק המחבר בנהו בכמיהו סעף טז, וזהו הדין להירושלמי ואלו נקב בתוכו קדם הכתיבה סמוך להאות אפלו במקצתו פסול. ובמקמל כן אימא בירושלמי בהדיא בפסקא א דמגלה, אמר נדבך: נקב באמצע הבי"ח, אם גויל מקיפו מקל צד פשר ואם לאו פסול. ונראה לי פשוט שגם כגנת השור כן, אלא דבא למעט במה שכתב 'כל חוכו' לאפוקי היכא דנקב עצמיות תוך האות ונשאר רק בחושי-השענה מקף גויל חלק מפל צדו דכשר. ומדובר הירושלמי הנה נסתר סברת הברך-החיים שרצה לישב את דברי השי"ו סעף קטן ח, כי פתב שהשור סוכר פתרוץ ראשון של הבית-יוסף ולכן בעיני דווקא כל הללו⁶⁹, שמדובר הירושלמי הנה מוכח בהדיא דלא בעיני כל חללו. ומכל מקום לדינא, במקום דחוק שלא נדבחו לו סופר שייכל לקלף בטוב מעט סמוך להנקב כדי שיהיה מקף גויל, נראה לי שייכל לסמוך על הפוסקים שמשכשיין אפלו נקב כל תוכו, כי אף שהשי"ו פתב דאפשר שיהיה הרמ"א כמקרא של שני הפרושים, המענין בדרכי-משה הארץ יראה להדיא דדעתו

משנה ברורה

שהוא קטן פל-פך עד ששמשעביי עליו בקלמוס נסתם הנקב בדי⁷⁰ ואין הנקב נגש בקלמוס, כותבין עליו, אף-על-פי שגפול מעט דיו במקום ההוא ונראה נקב דק בנגד השמש⁷¹ (לג) פשר; אבל אם נקב כל-כך שאין הדיו עובר עליו, פסול, שהאות נראית חלוקה לשתיים על-ידי. ואפלו אם הנקב באמצע עבי האות כגגו או בירכו, (לט) ודיו מקיפה מקל צד, פסול, ואפלו (מ) אם עד מקום הנקב יש צורת אות. וכל זה קדם כתיבה, אבל אם לאתח הכתיבה נחלק האות לשתיים על-ידי נקב, וראין (מא) אם יש בו צורת האות עד מקום הנקב, פשר⁷², וכמו שיתבאר בסמוך בסעף טז, וענין באור הלכה: יד (לג) ותדק ממנו לפרשת 'יהיה אם שמע'. טעוה סופר, וצריך לומר: לפרשת 'יהיה כי יבאך' שהיא יותר גדולה, ולפרשת 'קדש' ולפרשת 'יהיה אם שמע' שהם ארכות וכו' וביאור הגר"א יד-אהרן. ורמ"י פתב שהסופרים שלחם עושים תפון אחת⁷³, שכל הקלפים הם שרים בארץ אחד ובעבי אחד, אלא שפניחין גליוני מפרשיות הקצרות: טו (לד) לאתח שנתכתב וכו'. נקדים שמי הקדמות ואחר-כך נבאר בענין השם ותכרוך: א. כל אות צריך שיהיה עליו צורתו הראוי לאותו אות, וגם לאו פסול; וכן (מג) אין חלוקה אם לא נכתב בהלכתו או אם אחר-כך נתקלקל. ב. כל אות שאין גויל מקף לה מארבע רוחותיה פסולה, ובדין זה יש שני פירושים: א) דווקא אם לא היה מקף גויל קדם כתיבה, אבל (מג) אם לאתח כתיבה נעשה נקב או קרע סמוך לאות מבחוץ ועל-ידי-הוא אינו מקף גויל, פשר⁷⁴, וכמו שיתבאר בסעף טז בשלחן-ערוך. ב) דעת רב הפוסקים דאין צריך להיות מקף גויל רק מבחוץ להאותיות ולא בתוכן, חוץ מהירושלמי שפתחיר בנה. ועמה נבוא לבאר בשלחן-ערוך "אם לאתח שנתכתב נקב, משום הטעם, דבקנין אין צריך להקפת גויל, ולפי זה אפלו אם הנקב קדם כתיבה פשר, (מד) והוא דנקט (מא) לאתח שנתכתב נקב, משום דלכתחלה אין לכתב אפלו אם הנקב באמצע חללו ואין ממלא את חוכו⁷⁵, אבל באמת אם עבר וכתב, אפלו אם היה הנקב קדם שנתכתב, פשר ואין צריך שום תפון: (לה) בתוך הה"א. והוא הדין (מה) שאר אותיות שיש להן ג' דפנות ויש חלל בתוכו, אבל כ' פשוטה וכל-שכן י"ו וכדומה, לאו תוך מקרי: (לו) כל החלל. ואפלו נגע הנקיבה באות גופא, כל שנשאר (מו) שריטה דקה מבחוץ, פשר, דאין שעור לעבי האותיות: (לז) שגם בפנים וכו'. ואם-כן דינו כמבחוץ, אם היה הנקב בתוכו (מז) קדם כתיבה פסול⁷⁶. וענין בשי"ו ובפריימגדים בשם הלבוש שיש להחמיר בהירושלמי. ודע דלהירושלמי צריך הקפת גויל בכל הצדדים מבפנים כמו מבחוץ, על-כן אם נקב בתוכו קדם הכתיבה אצל האות ועל-ידי-הוא אינו מקף גויל, (מח) יש לגרו מעט מבפנים מעבי הקו של האות ויהיה מקף גויל⁷⁷, וענין בבאור הלכה סוף דבורו המתחיל אבל בירושלמי וכו': (לח) נקב. והוא הדין (מט) אם נמחק קצת מהדיו ולא נקב, ודווקא בה"א פליג הר"א ומכשיר אם נשאר כל-שהוא בין למעלה מהנקב (נ) ובין למטה, דסבר (נא) דאין שעור להנקה התלויה בה, ואפלו אם פתב מתחלה רגל קצר בנה, פשר להרא"ש; אבל בשאר אותיות כמו ח"ת וכדומה (נב) גם הרא"ש מודה דהרגל השמאלי דינו כמו רגל ימיני: (לט) מצריכין כמלא וכו'. ומירי בענין שאין בו חסרון משום הקפת גויל, כגון שנבק

שער הציון

(לג) ב"ח מגן-אברהם ואלה רבה ופריימגדים ודווקא-החיים: (לט) ט"ו ודווקא-החיים: (מ) פן מוכח מלבושי-שרד: (מא) פשוט: (מב) פשוט ומבאר בכמה קוממות: (מג) לקטן בסעף טז: (מד) פריימגדים ולבושי-שרד: (מה) פריימגדים: (מו) ברד"ק: (מז) פריימגדים: (מח) פריימגדים: (מט) דווקא-החיים: (נ) שלחן-ערוך של הגר"א: (נא) ב"ח: (נב) מוכח מהרא"ש וענין בבית-יוסף:

הלכות תפלין סימן לב

(ט) קטנה (מ) והכי הלקתא (כ"י). (מא) *לְנֶקֶב רֶגֶל (מב) הַיְמִינִי, (מג) אִם נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ (מד) *מִלֵּא אֹת קַטְנָה *כֶּשֶׁר, *וְאִם לֹא פְסוּל: טז (מה) *נִפְסַק אַחַת מֵהָאוֹתִיּוֹת הֵגָה (כ) [כ] (מו) *הַפְּשׁוּטוֹת *כְּגוֹן וְיָוִי וְזֵיץ, (מז) אוֹ שֶׁנִּפְסַק רֶגֶל (הא') [הגו"ן] וְכִיצַא בָּהּ (מדרכי הלכות קטנות דף צב), (מח) *אִם תִּינוּק שְׂאִינוּ

שערי תשובה

מחוקקת להגיה כמיש ביד אהרן כ"ל: [כ] הפשוטות. עכ"ט, ומ"ש שאין לדבר

באר הלקה

להקל בנזק כל תוכו: * והכי הלקתא. ע"ן במשנה בורה ע"י קטן מ שכתבנו "מדכריו וכו'". וכן משמע בבית יוסף: וע"ן בדר"ה חיים בהלכות קריאת התורה דרין כו ומשמע מדכריו דמשמע ספקא דרינא חמירי תרמ"א, וְלִדְכָרֵי שָׁם, נֶקֶב כל חללו ונקב רגל השמאלי עד שלא נשפיר בו כמלא אות קטנה חו דינא אית להו: אָבֵל הענין בדרב"מ משה אר"ך יראה להר"א מדכריו ומסכים לדעת המדרכי דמקל בנזק כל חללו, אס"ן מפילא רגל השמאלי שוה לרגל ימיני לפסול, כדכ"ד להלכתא בפוסקים, דתא ביה תליא, לבר מהב"ח שכתב דהטור מקל בשניהם: * וע"ן רגל התימיני אם לא נשפיר וכו'. ע"ן במשנה בורה כסע"ף קטן מא שכתבנו שם דינא דהמגן אברהם שהביא בשם הר"ם, דאם נשאר בעיבי האות כמו וי"ו או יו"ד דקה כשר, וכתבנו על זה השעם דאין שעור לעיבי האותיות: כל זה שכתבנו לפי מה שכתב הפריימג'ים בסימן זה ע"י קטן י"ו על זה דאם נשאר שריטה דקה שחר די בקה, משמע לכאורה לפי זה דאפילו בל"שהויא כשר, ולא יזכר לפי זה לשון הגמרא להר"ם, דהכי איתא שם: נֶקֶב וְכוּ, אִם נִשְׁתַּיֵּר הִימְנוּ כְּמֵלֵא אֹת קַטְנָה כֶּשֶׁר וְאִם לֹא פְסוּל⁷⁷, משמע להר"א דאפילו נשפיר כל שהוה פסול. אך באמת זה אינו מוכח כי אם לפי שיטתו ובהאירי, מה שאין כן לד"רן לא מר"י הגמרא כלל בנפסק האות מעיבו, ע"ן בפריימג'ים שם, וא"ן צריך שישאר בזה האות כמלא אות קטנה: מכל מקום צריך עיון אחר שמהמגן אברהם הביאו: * מלא אות קטנה. ואם זה הקטב הוא מקטב בינוני, לכאורה דאין מועיל אם כמלא אות קטנה הוא מקטב קטן⁷⁸, דאם לא כן אין שעור לדבר, אבל אם זה הקטב הוא כמב גזול, נראה כדוראי מהני אם כמלא אות קטנה הוא מקטב בינוני: * כשר. ע"ן במשנה בורה מה שכתבנו שאין צריך להראות להתינוק: ע"ן משמע מכל האחרונים הלא הם הפרישה והש"י והפריימג'ים ומחצית השקל ודר"ה חיים, ולא שכתבנו שישומתא דהני גדולים משום ספקא דר"א אפרים, ובאמת פליאה נשבעה על דבריו, ה"ר רצה לומר דדעת המגן אברהם ברמ"א הוא כן, הלא מדכר"מ משה מוכח להדיא, וכן בפרישה, דדעת המדרכי הוא דלא בעינן בה"א ובה"א נזנא רק כמלא אות קטנה, דאם לא כן לא מקשה מידי שם, ע"י ש, ובכאן הלא נרשם ברמ"א בהג"ה בשם מדרכי, וכן כתב בהר"א בפריימג'ים במשפחות ונזק דאף שברב"מ משה מצדד לומר דדעת הטור בהפאירי, מכל מקום בשלחן ערוך סתם דעת המדרכי, וכן בפרישה והש"י על הדרב"מ משה ומסיק דגם דעת הטור בהמדרכי דלא אמרנן צורך באות שנפסק, ואס"ן מפילא מוכח מהגמרא דבאות ה' וכדומה די כשייר כמלא אות קטנה לבר. והשעם בזה נראה פשוט, דקים להו להו"ל באות ה' וכדומה דנה שעינן בעצם, ולכן אין צריך להביא רצאה מהתינוק, דהתינוק אין מרגל בזה התמנה, דכל אחד מוכח לכחלה אות א"ך, והוא דומא דח"ת שיתבאר ג"כ ללמן כסע"ף כה, דאין רצאה מהתינוק משום דאין מרגל בח"ת של חטוטרות. ומכל מקום כדכ"ד נכר להקרא והתינוק דלא חכים ולא טפס ולא יכל לקרותו יש להחמיר בזה, כי ראיתי להשיירי כנסת הגדולה שכתבנו לומר דאפילו במקומות דלא משגיחין על תינוק להקל על ידו משגיחין עליו להחמיר, ע"ן שם. ואף דבחי"ת של חטוטרות מבאר ללמן כסוף סע"ף כה דקריאתו של תינוק לא מגרע בזה, הנינו משום דשם אין מרגל כלל בחי"ת של חטוטרות, דאפילו אם היה נקטב כחוקו היה קוראו ב' וי"ץ, כמבאר בבית יוסף כסוף סימן לו, מה שאין כן בענינו: * וְאִם לֹא פְסוּל. ולא מצרפינן לה מה שלמשה מהנזק או ההפסק, אפילו לא היה פרידו נכר להקרא והתינוק דלא חכים ולא טפס קרי לה לאות: וכן זה לא תקון, אָבֵל אם תקן את הפסק, הדין כזה הכל כמו שבארנו במקומות * נפסק. והוא הדין אם מתחלה כתב הסופר אינה אות פשוט, ונפסק לו אם הוא אר"ך כשעור שראוי להיות, ואי אפשר לו להגיה דהוה שלא כסדרן, מראה לתינוק, ט"ו וא"י וחדושי רע"א: * הפשוטות. והוא הדין אם הפסק הוא ב' שגנו קצר והפסק לנו אם הוא כשעורו, מראה האות להתינוק, אחרונים: * כגון וי"ו וי"ץ. ע"ן בפריימג'ים שהפסק לומר דזו"ן נפסק י"ו כמלא אות קטנה, דבמה שגנו עובר משני העדדים מוכח שאינו יוד, והפסק בחדושי רע"א. וע"ן בדר"ה חיים בהלכות קריאת התורה ובשערי אפרים שישמש שם וי"ו לז"י ודנא⁷⁹, וע"ל כל פנים אם התינוק קרא ליו"ד ודאי פסול. וע"ן בזה שכתבנו כסע"ף טו בשם כנסת הגדולה, וע"ן בבית יוסף בסימן לו באות וא"י: * אם תינוק. ע"ן בפריימג'ים

להאחר הכתיבה, כדבסמוך סע"ף טו בסופו, דאי לא הכי פסול אפלו אם נשפיר יותר מכמלא אות קטנה גם להרא"ש: (מ) והכי הלקתא. מדכריו אלו משמע דלא להחמיר בלכד פסק כדעת שאר פוסקים⁸⁰, אלא דפשיטא לה דהלכה כותיהו, ואס"ן צריך להזהיר מאד להספורים שנשפילין בזה⁸¹. ובתפלין ומזוזות דבעינן כסדרן, לכאורה לא מהני שום תקון אפלו התינוק קורא לאות, כיון שאינו רואין שאין לו צורת אות, דבאל זה לא מקרי ה' לפי דעת אלו הפוסקים, וכדלקמן כסע"ף כה, ע"ן שם. ומכל מקום נראה דיש להקל על י"ד תקון, ודומא שהקל הפריימג'ים בכ"ף פשוטה ששפירא מרבע על י"ד תקון⁸², ע"ן שם: (מא) נֶקֶב. והוא הדין אם נפסק האות בלא נֶקֶב או נמחק קצה האות, ומר"י השלחן ערוך באר"ך, והוא הדין אם נפסק קצת מעיבו, בין על י"ד נקיבה או על י"ד מחיקה, אם נשאר שריטה דקה שחר כמו וי"ו או יו"ד דקה, כשר, דאין שעור לעיבי האותיות, אלא דנזק בין בעיבו בין באר"ך בעינן שנזק לאחר הכתיבה, וכדלקמן כסע"ף טו (ממ"א ודה"ח): (מב) הַיְמִינִי. של ה"א. כתב הפריימג'ים: נראה לי דהוא הדין לשאר אותיות כגון דל"ת למ"ד פ"א פשוטה צדי"ק פשוטה קו"ף רי"ש או תי"ו או ח"ת [לכאורה בחי"ת בין רגלה התימיני או השמאלי⁸³], אם נשאר מהנזק התימיני כיו"ד די בקה, עד כאן לשונו. וע"ן לקמן בסימן לו בדיני צורת האותיות, באות למ"ד⁸⁴ ופ"א פשוטה⁸⁵ וצדי"ק פשוטה⁸⁶ וקו"ף⁸⁷ ובאות תי"ו⁸⁸: (מג) אִם נִשְׁתַּיֵּר. הנינו מהנזק לצד מעלה⁸⁹, ולא מצרפינן לה מה שלמשה מהנזק אפלו אם תינוק דלא חכים ולא טפס קראה לאות⁹⁰, כיון דאנו רואין שלא נשאר צורת האות כחוקו, וכמו שנתבאר בסמוך בשם הש"י: אָבֵל אם נשפיר מהנזק ולמעלה [או מההפסק ולמעלה אם נפסק האות באמצע] כשעור אות קטנה, כשר ואין צריך להראותו לתינוק, והוא הדין אם כתב לכחלה רגל קטנה קצרה בזה כשר, וע"ן ביד אפרים ובבאר הלקה: (מד) מִלֵּא אֹת קַטְנָה. הנינו יו"ד ובקוץ התחתון שלו, לפי מה דפסק לקמן בסימן לו בבית יוסף דלא מקרי יו"ד בלא קוץ התחתון: טז (מה) נִפְסַק. יש לפרש בשני אפנים: או מחמת נזק, וזה אין כשר כי אם בנזק אחר"ך, כמו שיתבאר בסמוך בפנים, או על י"ד שנתקטרה הדין באותו מקום, (נ) ובאפן זה היה קאי הדין דשלחן ערוך אפלו אם בתחלת הכתיבה נעשה כן: (מו) הַפְּשׁוּטוֹת. ולפיכך אין מועיל בה אם נשפיר כמלא יו"ד, דאדרבה נראית כיו"ד ופסול, הלכך בעינן תינוק בזה: (מז) או שֶׁנִּפְסַק רֶגֶל הַיְמִינִי. כן צריך לומר, ופרשו, וי"ץ פשוטה, וכיצא בה כגון כ"ף פשוטה שרגלה קצרה ודומה קצת לרל"ת או לרי"ש [נמפ"ג ודה"ח]: (מח) אִם תִּינוּק. ע"ן בט"ו שכתב דהך נפסק מר"י שנפסק קצת מאר"ך האות ולמטה לגמרי, ולא נשאר מנוו רק החלק שקדם ההפסק, או תלוי בקריאת התינוק אם ספק לנו אם נשאר כשעור של האות ההוא: אָבֵל אם נשפיר גם למטה מן ההפסק, דהנינו ששעשה ההפסק בקיבו של רגל האות, ואחר ההפסק נשאר עוד למטה חלק מן הרגל, בזה לא מועיל תינוק, דהתינוק יצרף מה שלמטה מנוו לחלק העליון ובאמת אין לו צורך, וזה דומה לנפסק רגל האל"ף, אלא צריך לכסות את חלק הנשאר אחר ההפסק: ואין זה דומה למה שכתב השלחן ערוך כאן דאין צריך לכסות שאר האותיות, דבזה ודאי מודה הגדולה, וע"ן בבית יוסף בסימן לו באות וא"י: * אם תינוק. ע"ן בפריימג'ים

מילואים

הלכות תפילין סימן כח

המשך מעמוד קודם

שרה אות יט) שטוב שיעשה זאת בעצמו ולא יתן לאחר, משום חיוב המצוה.
 (16) ובטעם הדבר ביאר השו"ע (יו"ד סי' שא ס"ט), כיון שהידיים נוגעות בה והיא נכרכת על היד תמיד ומחממת אותה.

הקשר של ראש שהוא בצורת דלי"ת, כתב הערוך השלחן (ס"ח) שיש שנהגו להניחו על המעברתא, כיון שהוא חלק מאותיות השם ואינו ראוי שיהיה מונח בתחתיתה.
 (15) ומעשה זה של קיפול התפילין, כתב הבן איש חי (שנה א פ' חי

הלכות תפילין סימן לא לב

המשך מעמוד 80

אם רעתו לחזור לחוץ לארץ, הורה (ישא יוסף ארי"ח סי' ו) שניחן בצינעא בביתו.
 וכן סיפר הגרא"מ שך (מובא בספר הזכרון מבקשי תורה עמי' תשל ואילך) שכשעלה לארץ הקודש הסתפק כיצד עליו לנהוג, ועלה בדעתו לומר שחיוב הנחת תפילין איננו חיוב המתחדש בכל יום אלא חיוב תמידי, ורק מפני שאין לנו אפשרות לשומרן כראוי אנו מניחים אותן רק בזמן התפילה, ועל כן כשאנו יכול להניחן מחמת המנהג, יש לו להניחן אחר המועד כשיעור הזמן שהיה מניחן בחוץ לארץ, וכשבא לפני הגרי"ז סולוביצ'יק אמר לו הגרי"ז שכן נכון לעשות, וכך גם הורה משמו הגרא"י פינקל (מוריה, אב תשל"ג מהגר"א נבנצל, וכן הובא בקובץ הוספות להגש"פ מבית לוי עמי' קסז) שכשהגיע הגרי"ז לירושלים הורה לבנו שכיון שבירושלים היה המנהג שלא להניח, אם כן אין צריכים להניח. ובפנינו רבנו הגרי"ז (עמי' סב) הביא, שהגרי"ז אמר שאין זה דבר התלוי במנהג אלא מחלוקת הפוסקים.
 מאידך, הביא הגרי"מ גרוס בשם הגרא"מ שך (תל תלפיות קובץ נו עמי' פה) שהורה לו הגרא"ז מלצר להמשיך ולהניחן בחול המועד, וכן הורה הגרא"מ שך להניחן.
 ולגבי מי שעבר מארץ ישראל לחוץ לארץ, כתב בשו"ת שבט הליי (חי' סי' ה) שניחן תפילין ולא יברך עליהן.
 ומי שאבותיו נהגו להניח תפילין בחול המועד, ורצה לשנות ממנהגם, כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא ג ח"א סי' רמז) שאסור לו לשנות ממנהג אבותיו. ובשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' פח) כתב שאין בזה משום 'אל תטוש', משום שדין זה אינו שייך אלא בדבר של חומרא, אך לא בדבר שנחלקו בו הפוסקים.

מערכת חול המועד אות יד): "בספר משנה ברורה לידידי הגאון מאיר הכהן אבדי"ק ראדין יצ"ו, כתב בלשון 'אין נכון, משום שאין ראי לו שהעושה משום ספק עובר משום לא תתגודדו'. ובשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ה סי' כד אות ו) ביאר בכונת המשגיב, שמשום שידוע לכולם שיש בכך שני מנהגים והרי זה דבר שרשות בידו איך לנהוג, אין בכך איסור של 'לא תתגודדו'. והוסיף, שבבית הכנסת שצריך רשות להיות ש"ץ, חייב הש"ץ להניח תפילין כמנהג סתם האנשים שבבית הכנסת הזה, אבל בבית הכנסת שלכל אחד יש רשות להיות ש"ץ, אין צורך הש"ץ להיות מאלו המניחים תפילין.

[משגיב ס"ק ח]

וְצַבּוּר שֶׁנֶּהְיָ לְהַנִּיחַ תְּפִילִין אֵין לְהֵם לְשִׁנּוֹת מִנְהַגָם¹¹⁴.

14) והבא ממקום שנהגו להניח תפילין למקום שנהגים שלא להניחן, ונשתקע שם, הורה הגרש"ז אויערבך (ספר יום טוב שני כהלכתו פרק אחרון סי', הובא בהליכות שלמה תפלה פ"ד ס"ב) שיעשה כמנהג מקומו החדש, ואינו צריך להניחן, אלא שאם ירצה יניחן בצינעא בלא ברכה, ויתנה שאם הלכה כדעת המחייבים להניח תפילין הרי הוא מניחן לשם מצוה, ואם לאו הרי הוא מניחן לשם מלבוש בלבד, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ד סי' קה אות ה) שהבא מחוץ לארץ לארץ ישראל אינו צריך להניח, ואם רוצה יניחן בצינעא ובלא ברכה. ובשו"ת שבט הליי (חי' ג סי' יא) כתב, שמי שעלה לארץ ישראל ואינו מניח תפילין, אינו נחשב כעובר על מנהג אבותיו, כי כל המנהג לא התקבל אלא בחוץ לארץ. והגרי"ש אלישיב (קונטרס הלכות תפילין ס"יא) הורה שאין להניחן, אמנם

הלכות תפילין סימן לב

המשך מעמוד מד

אחר הכתיבה, אבל אם כבר בתחילת הכתיבה היה נקב, פסולה האות משום שאינה מוקפת גויל.
[ביה"ל שם]
 כי קמח ששהטור סובר קמרון ראשון של הפיתיוסף ולכן בעיני דוקא כל תל"ל⁶⁵.
 (65) וכדביאר הדרך החיים, שכל שהנקב ממלא את כל החלל הרי זה דומה לנגיעת אות באות, מאחר שאין קלף בין גג האות ליריכה.

(63) ובאופן זה, כתב לקמן (סוף משנת סופרים, כללי מוקף גויל) שאין חיסרון משום 'שלא כסדרן', וכדי שתהיה האות מוקפת גויל, מספיק במה שיתקן הדבר אחר כך.

[ביה"ל ד"ה אבל]

עַיִן בְּפִרְיֵימְגָדִים וּבְגָדֵי־הַמַּיִם דָּוָה לֹא קָאֵי דַק לְמַרְזֵן א' שֶׁל הַפִּתְיוּסֶפֶס⁶⁴.
 (64) שהקשה הבי"י איך מכשירים בנפסקה שום אות בנקב והלא אינו מוקף גויל, ותירץ על זה שני תירוצים: א. שדין מוקף גויל הוא רק בנגיעת אות לאות ולא בנקב. ב. שאין כשר בנקב אלא אם כן ניקב